

Asia: VN/698/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleistä lausuttavaa esitetyistä muutoksista?

Työtä hakevan asiakkaan yksilöllisen palvelun avulla on mahdollista edistää työllistymistä ja siten edistää työllisyysasteen nostamista. Erityisen tärkeää on henkilöasiakkaan alkuvaiheen intensiivijakso tiheästi haastatteluineen ja kohtaamisineen (mm. kasvotusten). TE-toimiston kokemuksen mukaan olisi kuitenkin tarpeen arvioida sitä, onko nyt suunniteltu palvelukonsepti kaikille asiakkaille tarkoituksenmukainen. Jottei asiakkaan palveluprosessista muodostuisi turhan mekaanista, tulisi asiakkaan palvelutarpeista ja yhteydenpidon vaihtoehtoja pystyä myös sopimaan asiakkaan kanssa asiakasta kuulemalla.

Työnhakijaryhmistä todennäköisesti kuntakokeilujen kohderyhmät, pitkäaikaistyöttömät, nuoret ja maahanmuuttajat sekä osatyökykyiset asiakkaat hyötyvät eniten suunnitelluista palveluprosessin muutoksesta. Työssä olevien ja opiskelijoiden kohdalla asiaa kannattaa vielä harkita.

Työttömyysetuuden saamiselle asetettu edellytys työnhakuvelvollisuudesta vahvistaa asiakkaan aktiivisuutta. Asiakas voi itse valita ne työpaikat, joita hakee ja työnhakuvelvoite on mahdollista täyttää myös muilla palveluilla. Tarpeen on kuitenkin tässäkin arvioida, kuinka laaja ja mille kohderyhmille työnhakuvelvollisuus on tarkoituksenmukaista asettaa.

Työnantajat ovat avainasemassa siinä, että työpaikkoja ilmoitetaan TE-toimistoon ja niitä voidaan välittää asiakkaille. Avoimet työpaikat luovat tälle uudelle palvelukonseptille keskeisen perustan. Lakiesitys ei kuitenkaan muuta TE-toimistojen (myöh. kuntien) tuottamaa työnantajien palvelua vaan keskittyy henkilöasiakkaiden palveluun.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; taloudelliset vaikutukset?

Uudistuksen toimeenpanon taloudelliset vaikutukset ovat alkuvaiheessa merkittävät, joskin odotettavissa olevien työllistymisten myötä kustannukset korvautuvat ajan myötä. Uudistuksen toimeenpano edellyttää mittavia lisähenkilöstöresursseja, jotta tiheästi toteutettavat asiakastapaamiset voidaan toteuttaa esityksessä kuvatulla tavalla.

TE-toimistojen toimitilakonsepti ei huomioi uudistuksen mukaista lisääntyvää ajanvaraus- ja käyntiasiointia. Yksi ratkaisu voisi olla yhteiset tilat muiden viranomaisten kanssa.

Palvelukonsepti edellyttää myös riittävää resurssointia palvelujen hankintaan ja työllisyyden hoitoon (mom. 51). Malli voi lisätä palvelujen käyttöä tehostetun ohjauksen myötä.

Esityksen taloudelliset vaikutukset ulottuvat myös sosiaali- ja terveystalouteen. Uudistuksen toimeenpano edellyttää, että niille asiakkaille, jotka tarvitsevat sosiaali- ja terveystaloutta, niitä tulee olla tarjolla nopeasti ja helposti. Tämä edellyttää, että tulevilla hyvinvointialueilla on niihin resursseja ja palveluihin pääsy on nopeaa.

Esityksessä tulisi huomioida sosiaaliturvauudistuksen tavoitteet, jotta Pohjoismainen työvoimapolymalli ja työttömyysetuuden vastikkeellisuus ei olisi ristiriidassa sen kanssa.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; vaikutukset viranomaisten toimintaan (ml. resursseja koskevat asiat)?

TE-toimistojen tehtävänä on ollut toteuttaa kaikille työnhakija-asiakkaille 3 kuukauden välein määräaikaishaastattelu. Välillä voimassa oli ns. aktiivimalli, joka lisäsi resursseja TE-toimistoihin. Siltikään kaikkia vaadittuja 3 kuukauden määräaikaishaastatteluja ei ole pystytty toteuttamaan määräajassa.

Nyt esitetyssä työvoimapolymallissa yhteydenpitoa asiakkaisiin lisättäisiin tuntuvasti. Asiakkaan palveluprosessissa vaadittavat alkuhaastattelu sekä 5 täydentävää työnhakukeskustelua 3 kuukauden aikana työttömille ja työttömyysuhan alaisille asiakkaille järjestettäväksi on nykyiseen palveluprosessiin verrattuna todella merkittävä lisäys asiakaskontaktointeihin. Tämän työn tekemiseen tarvitaan merkittävä määrä lisää henkilöresursseja.

Lakiesityksessä lisätään tuntuvasti kasvokkain palvelua, mikä on hyvä asia, koska useat asiakkaat ovat toivoneet kasvokkain palvelua. Palveluprosessiin suunnitellut henkilökohtaiset tapaamiset paikan päällä TE-toimistossa tai kunnassa voitaisiin toteuttaa myös vain asiakkaan pyynnöstä.

TE-palveluja on viety viime vuosina voimallisesti verkkoon ja puhelimeen. Asiakkaat on totutettu etäpalveluihin ja myös koronapandemia on vaikuttanut siihen, että verkkopalvelujen käyttöaste on kasvanut. Huomioon tulisi myös ottaa pitkät välimatkat ja toimistojen viime vuosina supistettujen tilojen sopivuus suureen määrään asiakaskäyntejä.

Huomiotta ei voi jättää sitä, että asiakkaan palveluprosessiin sisältyvät tiheät asiakaskontaktit merkitsevät myös TE-palveluihin sisältyvän hallinnollisen työn lisääntymistä. Kun asiakas osallistuu palveluun, saa työtä palkkatuella tai aloittaa yritystoiminnan starttirahalla, heille tehdään asianmukaiset päätökset ja sopimukset sekä huolehditaan työttömyysetuusasiat. Myös viestinnän tarve lisääntyy, joka edellyttää, että verkkosivujen tulee olla käyttäjäystävälliset, jotta asiakas löytää helposti tarvitsemansa tiedot palvelutarjonnasta ja palveluprosesseista.

Esityksen myötä TE-toimistoihin ja kuntiin rekrytoidaan lisää henkilöstöä. Uuden henkilöstön perehdytystarve on ilmeinen. Vaikka perehdytysvastuu olisikin KEHA-keskuksessa, asiakaspalvelun päivittäisessä arkityössä esihenkilöt ja kollegat joutuvat antamaan käyttäjätukea toisilleen, jotta asiakaspalvelu toimisi sujuvasti.

Uudistetun palvelumallin toteuttaminen edellyttää ajantasaista tietojärjestelmää, joka tukee sekä asiakkaan että TE-toimiston henkilöstön toimintaa. Tämä on varmistettava ennen uudistuksen käyttöönottoa. Esitys edellyttää myös uuden ajanvarausjärjestelmän luomista, koska TE-hallinnossa ei ole käytössä järjestelmää, joka mahdollistaisi asiakkaan itse tekemän ajanvarauksen. Ajantasaisen ajanvarausjärjestelmän tärkeys korostuu palveluprosessin alussa. Aikoja pitää olla sujuvasti tarjolla puhelimitse, verkkopalvelussa (esim. chat) ja paikan päällä asioidessa.

Samalla tavalla kuin ajanvarausten tekemisen tulisi olla sujuvaa ja automaattista tarkoitukseen rakennetun järjestelmän avulla, tulisi myös laissa esitetyistä määräajoista asiakkaan palvelussa tulla asiakastietojärjestelmästä automaattiset muistutukset ja helposti hallinnoitavat työjonot asiantuntijoille käyttöön. Ellei asiakastietojärjestelmä tue toimintaa, esityksen mukainen palveluprosessin uudistus ei voi toteutua suunnitellusti.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; vaikutukset työllisyyteen?

Lailla pyritään työnvälitystä nopeuttamalla ja tehostamalla vaikuttamaan työttömyyden laskuun ja työllisyysasteeseen. Samanaikaisesti ollaan siirtämässä TE-palveluja kuntiin. Muutokset

työllisyydenhoidon rakenteissa ovat suuria ja aikaa vieviä, joten työllisyysvaikutuksia on odotettavissa aikaisintaan vuodesta 2025 alkaen.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; muut vaikutukset?

Esityksen mukaan uudistetun palvelumallin tarkoituksena on lisätä henkilökohtaisia kasvokkaisia asiakastapaamisia työllistymisen tukemiseksi. VM:n julkisen hallinnon digitalisaation tavoitteissa "sähköiset palvelut lisäävät kansalaisten, yritysten ja yhteisöjen mahdollisuuksia käyttää julkisia palveluja ajasta ja paikasta riippumatta. Sähköinen asiointi on yleensä helpoin ja nopein tapa hoitaa viranomaisasioita. Kun sähköisten palvelujen käyttö lisääntyy, julkinen palvelutuotanto tehostuu ja yhteisiä verovaroja säästyy. Lähtökohtana on, että julkisen hallinnon sähköiset palvelut ovat toimivia, helppokäyttöisiä ja turvallisia." Valittu palvelumallin toteutus, jossa korostetaan kasvokkain tapahtuvaa yhteydenpitoa, on ristiriitainen VM:n digitalisaatioon liittyviin tavoitteisiin nähden.

Esityksessä tulisi huomioida asiakkaiden erilaiset palvelutarpeet ja mahdollisuudet hoitaa asiansa käyttäen itselleen sopivimpia palvelukanavia. Asiakas voi hoitaa useita työllistymiseen liittyviä asioita sähköistä asiointikanavaa käyttäen nopeasti ja turvallisesti. Kasvotusten asian voi hoitaa etäyhteyksillä etenkin silloin kun asiointimatka on pitkä. Jos sähköinen asiointi ei ole mahdollista, asian voi useimmiten hoitaa puhelimitse. Käyntiasiointi on mahdollista nykyisinkin joko ajanvarauksella tai ilman ajanvarausta. Esityksen mukainen kategorinen kasvotusten asiointi toimipaikassa ei vaikuta tuloksekkaalta eikä tehokkaalta, vaan on paluuta siihen aikaan, jolloin asiakkaat tavattiin vain kasvotusten.

Esitys jättää varsin vähäiselle huomiolle työnantaja- ja yrityspalvelun, jolla on kiinteä yhteys henkilöasiakaspalveluun. Jotta työnvälitys tehostuisi ja kohtaanto-ongelmat vähenisivät, tulisi myös nykyiset palvelut uudistaa, ei vain palveluprosessia. Tähän työhön tarvitaan palvelumuotoilua, jossa mukana ovat henkilöasiakkaat ja työnantaja- ja yritysasiakkaat.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; yleistä lausuttavaa työnhakijan palveluprosessista?

Työnhakijan palveluprosessiin on tulossa useita positiivisia muutoksia. Alkuhaastattelun järjestäminen 5 päivän sisään työnhaun aloituksesta ja lähtökohtaisesti kasvokkain paikan päällä takaa hyvän alun asiakkaan palveluprosessille.

Työnhakijaksi ilmoittautumisessa on hyvä, että edellytetään, että asiakas hyväksyy tarjotun ajan tai varaa muun ajankohdan.

Mahdollisuutta ilmoittautua verkkopalvelun kautta ei ole perusteltua rajata missään tilanteissa. Tilanteissa, joissa asiakas esimerkiksi toistuvasti jättäisi saapumatta paikalle, korostuu kuntien sosiaalitoimen ja tulevaisuudessa hyvinvointialueiden kanssa tehtävä yhteistyö. Mikäli verkkopalvelujen käyttöä rajoitetaan, on tärkeää, että rajaukset ovat selkeitä. Vaarantaako verkkoasioinnin rajoittaminen asiakkaan oikeusturvan, onko asiointipalvelun rajoittaminen vastoin perustuslakia?

Uuden alkuhaastattelun järjestäminen vähintään 6 kuukauden kuluttua edellisen työnhaun päättymisestä, kun hakija ilmoittautuu uudelleen, on tarkoituksenmukainen aikaväli. Tällä aikavälillä voi olla jo tapahtunut olennaisia muutoksia asiakkaan tilanteessa. Myös työttömyyden pitkittyessä 6 kuukauden välein tapahtuvat ”intensiivijaksot” sisältäen 2 työnhakukeskustelua kuukaudessa ovat perusteltuja, koska työttömyyden pitkittyessä myös palvelun ja tuen tarve kasvaa.

Kahden viikon välein toteutettavat täydentävät työnhakukeskustelut koskisivat työttömiä ja työttömyysuhanalaisia asiakkaita. Kun työttömän määritelmään on tulossa muutoksia, tämä tarkoittaisi, että keskusteluja käytäisiin myös kahden viikon välein työttömyysetuudella tuettujen yrittäjien ja opintoja suorittavien kanssa. Lisäksi keskustelut koskisivat palkkatuetussa työssä ja kuntoutuksessa olevia, mikäli näiden palvelujen kesto on enintään 1 kuukauden.

Kahden viikon välein toteutettavat alkupalvelun työnhakukeskustelut ovat sinänsä hyvä ajatus, koska niiden avulla asiakkaalle voidaan tarjota reaaliaikaista tukea työnhakuun ja seurata työnhaun edistymistä. Ne mahdollistavat asiakkaan ja asiantuntijan välillä luottamuksellisen asiakassuhteen ja keskustelun yksilöllisistä työnhaun haasteista sekä tarjoavat asiakkaalle tukea. Tehtävä vaatii asiantuntijalta ohjauksellista osaamista ja syvällistä ammattitaitoa, jossa korostuu työmarkkinoiden, toimialojen sekä koulutusmahdollisuuksien tuntemus.

Palveluprosessissa työnhaun tukeminen koskettaisi myös niitä, joilla on hyvät edellytykset työllistyä. Perusteluna on, että tavoitteena on työllistymisen nopeutuminen. Tämä on hyvä siinä mielessä, että usein esimerkiksi korkeakoulutetuilla voi olla hakusessa ne ammatit, joihin voi hakea, jos tutkinto ei anna suoraan ammattia. Toisaalta osa asiakkaista voi kokea, että haastatteluissa on kyse enemmän kontrolloinnista ja heidän aliarvioimisestaan; asiakkaan oma aloitekyky ja aktiivisuus kyseenalaistetaan. Haastattelut voidaan kokea kiusallisina tilanteina, ellei niissä ole selkeää fokuksia. Asiakkaalle tulisi antaa tässä myös valinnan mahdollisuus kuten lomautetuille on suunniteltu.

Lakiluonnoksessa esitetään, että TE-toimistolla tai kunnalla ei olisi velvollisuutta järjestää työnhakukeskustelua tai täydentävää työnhakukeskustelua, jos asiakkaan työnhaku olisi päättymässä 1 kuukauden kuluessa. Mutta poikkeuksellisesti työnhakukeskustelu järjestettäisiin aina 1 kuukausi ennen jonkin toimenpiteen päättymistä (koulutus, kuntoutus, palkkatuki, työkokeilu, jos nämä kestoltaan yli 1 kk) ja näiden jälkeen olisi vielä 2 täydentävää työnhakukeskustelua.

Asiakkaan kontaktointi ennen pitemmän palvelun päättymistä on perusteltua, koska näin voidaan varmistaa asiakkaalle palveluketjun jatkuvuus ja jatkosuunnitelman teko ennen palvelun päättymistä. Juuri siirtymissä piilee uhka asiakkaiden ns. väliinpuutoamisille ja interventioilla tässä

vaiheessa voi olla suuri merkitys asiakkaan työllistymisen mahdollisuuksiin. Sen sijaan se, että myös palvelun aikana asiakkaalle järjestettäisiin sama työnhakukeskusteluprosessi kuin muillekin työttömille, herättää kysymyksen perusteista. Tällöinhän asiakkaan ohjaukseen tulisi olla myös palvelun tarjoajalla tai työnantajalla.

Esityksen mukaan täydentävien työnhakuhaastatteluiden järjestäminen voitaisiin toteuttaa osin ostopalveluina, ellei TE-toimistoilla (tulevaisuudessa kunnilla) ole riittäviä resursseja asiakaspalveluun.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa osa-aikaista työtä tekevien palveluprosessista?

Osa-aikaista työtä tekeville (joilla työtä on vähintään 4 tuntia viikossa) ja lomautetuille (joilla on työaika lyhennetty) järjestettäväksi suunniteltu palveluprosessi, joka sisältää alkuhaastattelun ja 3 kuukauden haastattelun, on tarkoituksenmukainen linjaus. Osa-aikatyön määrälle voisi asettaa tuntirajan ja huomiota on syytä kiinnittää siihen, että osassa toimialoja osa-aikainen kausityö on tavanomaista (esim. palvelu- ja matkailualat).

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa koulutuksessa olevien palveluprosessista?

Työvoimakoulutuksessa tai omaehtoisessa koulutuksessa työttömyysturvalla olevien osalta on tarkoituksenmukaista, että heidät kontaktoidaan 1 kuukausi ennen koulutuksen päättymistä sekä tuetaan kahdella täydentävällä työnhakukeskustelulla koulutuksesta työhön siirtymistä. Koko koulutuksen aikaiselle kontaktoinnille ei sen sijaan ole perusteita. Vastuun ohjauksesta kohti työelämää voisi olla myös palvelutuottajalla tai kouluttajalla.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa muistutuksesta?

Muistutus-käytäntö on asiakasystävällisempi ja kannustavampi käytäntö kuin nykyinen karenssimenettely. Se antaa asiakkaalle mahdollisuuden saada tietoa omista velvollisuuksista ja korjata tilanteen, kun korvaukseton määräaika ei lankea vielä ensimmäisestä laiminlyönnistä, vaan laiminlyöntien toistuessa. Sen sijaan se, että muistutuskäytäntö ja siihen liittyvät työnhakuun ja palveluihin liittyvät laiminlyönnit käsitellään erillään työttömyysturva-oikeuteen liittyvistä muista rikkeistä kuten työstä kieltäytyminen, saattaa näyttäytyä asiakkaalle hankalasti ymmärrettävänä asiana. Kahdenlainen seuraamusjärjestelmä näyttää sekavalta.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; yleistä lausuttavaa

työnhakuvelvollisuudesta?

Työnhakuvelvollisuuden pääsääntö, että asiakkaan on haettava 4 työpaikkaa kuukaudessa, on perusteltu. Velvoite aktivoi asiakkaita ja ohjaa omatoimisuuteen, ja uusi palveluprosessi ohjaavine työnhakukeskusteluineen myös tukee asiakasta velvoitteen täyttämässä. Hyvää uudistuksessa on myös se, että arvio työnhakuvelvollisuudesta tehdään yksilöllisen tilanteen perusteella ja myös alennetusta työnhakuvelvollisuudesta säädettäisiin. Toisaalta tarkempia ohjeistuksiakin lain soveltamiseen tarvitaan, jotta alueellinen ja alueiden sisällä asiantuntijakohtainen asiakkaiden tasapuolinen kohtelu toteutuu.

Työnhakuvelvoitteen täyttävän työn olisi oltava työtä, jota hakija vilpittömässä mielessä hakisi. Vaatimus jättää paljon tulkinnan varaa sille, onko työtä haettu todellinen työllistyminen mielessä vaiko näennäisesti ja asettaa ammattitaitoisimmankin asiantuntijan vaikeaan tilanteeseen. Tällainen kirjaus vaatii tarkemman ohjeistuksen.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa osa-aikaista työtä tekevien työnhakuvelvollisuudesta?

Osa-aikaista työtä tekevän tulisi hakea yhtä 1 työpaikkaa 3 kuukauden aikana. Haettavien työpaikkojen määrä ei ole suuri. Toisaalta, mikä on tämän toimintatavan vaikutus henkilön pitempiaikaiseen työllistymiseen? Osa-aikatyön määrä voi vaihdella ja työnhakuvelvollisuudelle tulisi asettaa aikarajaus. Mikäli osa-aikatyötä tekevä sattuisi saamaan lisätyötä toisesta yrityksestä, niin miten sitoumusten yhteensovittaminen onnistuisi esim. kilpailevissa yrityksissä.

Sovitellun työttömyysturvan saamisen näkökulmasta työnhakuvelvollisuudessa tietenkin toteutuu vastikkeellisuus.

Esityksessä ei ole riittävästi huomioitu työmarkkinoiden toimivuutta, koska työnantajat ja yritykset tarjoavat vain sen määrän työtunteja, kuin toiminta edellyttää. Esim. ruokakauppojen kassoilla on tietyt ruuhka-ajat, jolloin kassatyöntekijöitä tarvitaan kaikissa ruokakaupoissa yhtä aikaa ja työtunnit on mitoitettu sen mukaisesti. Osa-aikainen kassamyymä ei siis voi hakeutua toisen kaupan kassalle lisätunteja saadakseen, koska hänen työpanostaan tarvitaan juuri samaan aikaan toisessa kaupassa.

Voisiko osa-aikaisten työntekijöiden työnhakuvelvollisuutta korvata esim. osaamisen päivittämisen palveluilla tai sovittaa tilanne sosiaaliturvauudistuksen tavoitteisiin?

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa koulutuksessa olevien työnhakuvelvollisuudesta?

Esityksen mukaan yli 1 kuukauden kestävässä koulutuksessa (sekä työvoima että oeo) olevan asiakkaan velvollisuus olisi hakea kuukauden aikana kolmea TE-toimiston tai kunnan osoittamaa työpaikkaa. Työnhakuvelvollisuus koulutuksen aikana ei ole perusteltua, ellei työtä voi oikeasti ottaa vastaan koulutuksen keskeytymisen uhalla ja jos kieltäytyä voi kuitenkin keskeytysuhan perusteella. TE-toimiston tai kunnan pitäisi pystyä jollakin tavalla myös varmistamaan, ettei tarjottu työ johtaisi koulutuksen keskeytykseen. Ja mikäli tutkintokoulutusten keskeytymisiä tulee, niin pitkän aikavälin työllistyminen voi hankaloitua tutkinnon puuttumisen vuoksi.

Työttömän tulisi saada opiskella kuten muidenkin kansalaisten ilman samanaikaista vaatimusta työnhakuvelvollisuudesta. Voiko säädös vaarantaa koulutuksessa olevien kansalaisten yhdenvertaisuuden.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa työnhakuvelvollisuuden asettamatta jättämisestä?

Työnhakuvelvollisuuden asettamatta jättäminen koskisi TYP-asiakkaita sekä asiakkaita, joiden työkyky on vähäinen. Linjaus jälkimmäisten osalta on perusteltu, koska kyseisten asiakkaiden tilanteissa muut palvelut kuin työnhakupalvelut ovat usein ajankohtaisia ja soveltuvia.

Työnhakuvelvollisuuden asettamatta jättämistä tulisi laajentaa arvioimalla vielä työssä ja palveluissa olevien sekä opiskelijoiden aitoja mahdollisuuksia vastaanottaa hakemaansa työtä siten, ettei siitä olisi haittaa heidän urakehitykselleen.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; muuta lausuttavaa?

Esitys jättää varsin vähälle huomiolle työnantaja- ja yrityspalvelut, joita tulee myös kehittää, jotta kytkös työelämään ja sen muutoksiin säilyy ajantasaisena ja kohtaanto-ongelmat voitaisiin minimoida. Toimialapohjainen työskentely on tuonut tähän tehokkuutta, joten sen edelleen kehittäminen olisi tärkeää.

Esityksessä työnvälitys on jätetty minimiin, koska esitys pohjautuu siihen, että asiakkaat hakevat itsenäisesti itselleen sopivia työtehtäviä. Avoimia työpaikkoja on runsaasti myös aloilla, jotka eivät välttämättä ole ensisijaisia hakukohteita, mutta työnantajalla on kuitenkin tarve saada työvoimaa.

Työnhakuvelvollisuus on periaatteeltaan kannatettava, mutta kohderyhmän osalta olisi syytä tarkastella asiaa tarkemmin osa-aikatyössä tai muilla vaihtelevilla työajoilla työskentelevien sekä koulutuksessa olvien osalta.

Samoin tulee huomioida, että työnantajien ja yritysten mahdolliset rekrytointiviiveet voivat aiheuttaa asiakkaan kannalta hankalia tilanteita, kun työmahdollisuuksia tulee hakea säännöllisesti, mutta asiakkaalla ei vielä ole tietoa muden hakujen valintatuloksia. Aina asiakas ei edes saa tietoa työpaikan täyttymisestä.

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa työstä eroamisen perusteella asetettavasta seuraamuksesta?

Esityksen mukaan tavoitteena on kohtuullistaa korvauksettomia määräaikoja, joten siihen nähden esitys on kannatettava.

Nykyinen 90 päivän määräaika lyhennettäisiin 45 päivään, eli määräaika puolitettaisiin. Jos työ olisi kestänyt enintään viisi päivää, nykyinen korvaukseton määräaika on 30 päivää, joten esityksen mukaan se pidettäisiin ennallaan. Kohtuullistaminen ei siis toteutuisi tässä tilanteessa.

Työstä eroamisen syyt ovat usein monisyisiä, joten kannatettavaa on, että ns. pätevät syyt säilytettäisiin pääosin ennallaan, mutta ne ryhmiteltäisiin uudelleen (henkilönlähtöisyys, työhönliittyvä pätevyys, työpaikansijaintiinliittyvä pätevyys ja ammattitaitosuojaan liittyvä syy). Esitys on kannatettava, koska se selkiyttää seuraamusmenettelyä.

Se, lisääkö korvauksettoman määräajan lyheneminen 90 päivästä 45 päivään työstä eroamisia jää nähtäväksi. Lähtökohtaisesti lyhyempi korvaukseton määräaika voi houkutella eroamaan työstä vähäisemmällä perusteella.

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa työstä kieltäytymisen perusteella asetettavasta seuraamuksesta?

Esityksen mukaan tavoitteena on kohtuullistaa korvauksettomia määräaikoja, joten siihen nähden esitys on kannatettava.

Työnhakijalle asetetaan nykyisin lähtökohtaisesti 90 päivän korvaukseton määräaika, jos hän kieltäytyy varmasta työpaikasta. Esityksen mukaan tämän korvauksettoman määräajan kesto lyhennettäisiin 45 päiväksi. Korvauksetonta määräaika sovellettaisiin myös silloin, kun työnhakija on itse valinnut haettavan työpaikan, mutta tultuaan valituksi tähän työhön kieltäytyy siitä. Esityksen mukaan näin ehkäistäisiin työnhakuvelvollisuuden täyttämiseksi tehtäviä näennäisiä työhakemuksia.

Esitys on kannatettava erityisesti työnantaja- ja yrityspalvelujen kannalta, jotta näennäisiä työhakemuksia tulisi työnantajille mahdollisimman vähän.

Esityksen mukaan työnhakijalla olisi pätevä syy kieltäytyä hänelle tarjotusta varmasta työpaikasta, jos palkkaus perustuu kokonaan provisioon tai osittain provisiopalkkaisen kokoaikaisen työn kiinteä palkan osa ei olisi vähintään 1 252 euroa kuukaudessa (2021). Esitys on kannatettava, koska työstä saatavan pohjapalkan on voitava odottaa olevan tietynsuuruinen.

Esityksen mukaan työtarjoukset olisivat velvoittavia, jos työnhakijalle viimeksi järjestetystä alkuhaastattelusta olisi kulunut vähintään kuusi kuukautta. Lisäksi esityksen mukaan laissa säädettäisiin tilanteista, joissa työnhakija oli jo täyttänyt työnhakuvelvollisuutensa tarkastelujaksolla ja ilmoittanut työnhakuvelvollisuuden täyttymisestä ennen kuin hänelle on tehty työtarjous. Näissä tilanteissa tulisi työnhakijalle selkeästi ilmaista, ettei tehty työtarjous ole häntä työttömyysetuuden saamisen edellytyksenä velvoittava.

Esitetty muutos vaikuttaa hankalalta toteuttaa käytännössä, ellei tietojärjestelmään saada uusia toiminnallisuuksia, joiden avulla voidaan tehdä ei-velvoittavia ja velvoittavia työtarjouksia työnhakijan tilanne huomioiden. Työnhakijalla tulisi aina olla tiedossa, milloin kyse on velvoittavasta ja milloin ei-velvoittavasta työtarjouksesta, jotta hän osaisi oikein (vrt. oikeudet ja velvollisuudet).

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa porrastetusta seuraamuksesta?

Esityksen mukaan tavoitteena on kohtuullistaa korvauksettomia määräaikoja, joten siihen nähden esitys on kannatettava.

Esityksen mukaan uusi porrastettu seuraamus koskisi työnhakuun ja palveluihin liittyviä laiminlyöntejä. Nykyiset tarjotun työn hakemiseen, työllistymissuunnitelman laatimiseen ja toteuttamiseen sekä palveluihin osallistumiseen liittyvien laiminlyöntien perusteella asetettavat 60 päivän korvauksettomat määräajat koottaisiin porrastetusti tiukkenevaksi työttömyysturvaseuraukseksi. Tätä sovellettaisiin myös tilanteissa, joissa työnhakija ei hae työmahdollisuuksia työllistymissuunnitelmassa edellytetyllä tavalla. Lisäksi käyttöön tulisi muistutusmenettely, jolla ei ole vaikutusta työttömyysturvaan.

Esityksen mukaan työnhakijaa muistutettaisiin kirjallisesti hänen menettelynsä vaikutuksesta työllistymiseen ja oikeuteen saada työttömyysetuutta muun muassa silloin, kun työnhakija on jättänyt toteuttamatta työllistymissuunnitelmaansa. Tällöin työnhakijalta ei kuitenkaan pyydetä selvityksiä eikä arvioitaisi menettelyn moitittavuutta.

Jos työnhakija olisi menetellyt kahdesti 12 kuukauden aikana pykälässä tarkoitetulla tavalla, työnhakijalta selvitettäisiin, onko hänellä ollut pätevä syy menettelyynsä. Jos työnhakijalla ei ole ollut pätevää syytä menettelyynsä, hänelle asetettaisiin viisi työttömyysetuuden maksupäivää kestävä korvaukseton määräaika.

esityksen mukaan lopputulos saattaisi olla myös sellainen, että työnhakijalla on ollut pätevä syy toiseen laiminlyöntiin, mutta ei toiseen. Tällöin menettely ei olisi säännöksessä tarkoitetulla tavalla toistuvaa eikä korvauksetonta määräaikaan asetettaisiin. Koska menettely ei vaikuttaisi oikeuteen saada työttömyysetuutta, asiasta ei annettaisiin työvoimapoliittista lausuntoa eikä valituskelpoista päätöstä. Työnhakijalle tulisi kuitenkin ilmoittaa muulla soveltuvalla tavalla asian käsittelyn päättymisestä.

Lähtökohtaisesti esitys on kannatettava, mutta esitys vaikuttaa varsin vaikeaselkoiselta, ellei muistutusmenettelystä ja porrastetusta seuraamuksesta ohjeisteta tarkemmin. Työnhakijalle ilmoittamismenettelystä (puhelimitse, kasvotusten, kirjeitse, turvapostilla?) tulee olla yhteneväinen kirjaamiskäytäntö, jotta asiakkaan työnhakutiedoista löytyy varma tieto siitä, milloin muistutus on annettu.

Työttömyysturvalaki; muuta lausuttavaa?

Työnhakuvelvoitteeseen liittyy se, että asiakas itse valitsee hakemansa paikat. Asiakkaan tulee hakea harkiten paikkoja ja tiedostaen tarkkaan työpaikan vaatimukset. Päteviä syitä työstä kieltäytymiseen sovellettaisiin työnhakijan itse valitsemaan paikkaan vain, jos hän ei ole tiennyt hakemastaan paikasta. Mutta miten asiakas tämän todistaa ja miten TE-toimisto todistaa, että asiakkaalla oli tarvittavat tiedot työtä hakiessa.

esityksen mukaan työsuhteen päättymisen ja varmasta työpaikasta kieltäytymisen perusteella asetettuja korvauksettomia määräaikoja ei otettaisiin enää huomioon arvioitaessa työnhakijan menettelyn toistuvuutta eli sitä, tulisiko työnhakijalle myöhemmin asettaa korvauksettoman määräajan sijasta työssäolovelvoite. Eesityksen perustelut tälle muutokselle ovat vähäisiä, mutta koska uudistuksen tavoitteena on kohtuullistaa korvauksettomia määräaikoja, esitys on kannatettava.

esityksessä tuodaan aiheellisesti esille kysymys lisäävätkö nykyistä lyhyemmät työttömyysturvaseuraamukset laiminlyönnejä. Eesitystä perustellaan työnhakijan vapaudella valita itse haettavat työmahdollisuudet ja työvoimaviranomaisten tarjoama nykyistä parempi tuki työhaussa ja palveluihin ohjaamisessa, joiden avulla vähennettäisiin laiminlyönnejä ja asetettavia seuraamuksia, joten tästä näkökulmasta käsin esitys on kannatettava.

Esityksen mukaan työnhakijalle asetettaisiin korvaukseton määräaika tai työssäolovelvoite, jos hän ilman pätevää syytä kieltäytyisi työnhakua tai työllistymistä tukevasta palvelusta tai keskeyttäisi taikka joutuisi omasta syystä keskeyttämään tällaisen palvelun, jos siitä on sovittu suunnitelmassa. Esitys on kannatettava, koska kun palvelusta on sovittu suunnitelmassa, se selkiyttää työnhakijan oikeuksia ja velvollisuuksia.

Esitetyn muutoksen mukaan ei enää edellytettäisi, että palvelusta säädetään julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa tai että palvelu olisi mainitussa laissa säädettyihin palveluihin verrattava. Myös tämä muutos on kannatettava, jotta työnhakijalle voitaisiin tarjota muita palvelutarpeen kannalta sopivampia palveluja työllistymisen edistämiseksi.

Esityksen mukaan työnhakijalle asetettaisiin korvaukseton määräaika tai työssäolovelvoite, jos hän kieltäytyy palvelutarpeen arvioimiseksi välttämättömästä työkyvyn arvioinnista tai tutkimuksesta. Keskeistä velvoittavuuden kannalta olisi, että kyse on välttämättömästä tutkimuksesta tai arvioinnista. Esitys on kannatettava, joskin edellyttää tarkempaa ohjeistusta, millaisissa tilanteissa kyse olisi välttämättömästä tutkimuksesta tai arvioinnista.

Esityksen mukaan monialaiseen yhteispalveluun ohjatun työnhakijan tulisi työttömyysetuuden jatkumisen edellytyksenä noudattaa monialaista työllistymissuunnitelmaansa muidenkin kuin välittömästi työnhakuun ja työllistymiseen liittyvien toimien osalta. Tällöin suunnitelmaan voisi sisältyä työnhakijaa velvoittavia, esimerkiksi elämänhallintaan liittyviä muun kuin työ- ja elinkeinohallinnon järjestämiä toimia, jotka parantavat työnhakijan yleisiä edellytyksiä hakea työtä ja työllistyä. Esitys on kannatettava, jotta työnhakijalle voitaisiin velvoittavana palveluna tarjota esimerkiksi sosiaali- ja terveystyöpalveluja, joiden avulla työnhakija voisi parantaa omaa työnhakutilannettaan.

Esityksen mukaan tarjotun työn hakeminen ei olisi työnhakijaa velvoittavaa, jos hän tekee osa-aikaista työtä, työajalla ei olisi merkitystä. Säännöstä sovellettaisiin myös vaihtelevaa työaikaa koskevan työsopimuksen tehneeseen työnhakijaan, jos työtä on pidettävä osa-aikaisena. Niin sanotun nollatuntisopimuksen tehneeseen työnhakijaan säännöstä sovellettaisiin, jos hän tekee työsopimuksen perusteella osa-aikaista työtä. Esitys ei ole yhdenmukainen sen kanssa, että työnhakuvelvollisuus koskee myös osa-aikatyötä tekeviä. Esityksen mukaan osa-aikatyötä tekevän (ml. nollatuntisopimuslainen, osa-aikaisesti palkkatuella työskentelevä ja lyhennettyä työaikaa tekevä) tulisi hakea yhtä työmahdollisuutta kolmen kuukauden tarkastelujakson aikana.

Esityksen mukaan osa-aikatyössä oleva täyttää työnhakuvelvollisuutensa, kun tiedustelee nykyiseltä työnantajaltaan kolmen kuukauden välein lisätyötunteja. Esitys on ongelmallinen erityisesti työnantaja- ja yrityspalvelujen kannalta, koska työmarkkinoilla osa-aikainen työ ja muut erilaiset vaihtelevat työaikamuodot ovat yleisiä.

Työttömyysturvan vastikkeellisuuden kannalta esitys on kannatettava, mutta aiheuttaa ongelmatilanteita työnantaja- ja yrityspalveluissa, koska myös osa-aikaisiin työpaikkoihin pitäisi osoittaa työntekijät. Osa-aikatyötä tekevän henkilön tilanne voi olla sellainen, että osa-aikatyö on paras ratkaisu työn ja perheen yhteensovittamisen kannalta ja siirtyminen kokoaikatyöhön voisi tuottaa ongelmatilanteita.

Esityksen mukaan kokoaikaisesti lomautetun työnhakuvelvollisuus alkaisi siitä työnhakukeskustelusta lukien, joka järjestetään lomautuksen kestänyt kolme kuukautta. Esitys on kannatettava, jotta lomautettu työnhakija hakeutuisi aktiivisemmin muihin työmahdollisuuksiin sen sijaan, että jäisi odottelemaan lomautuksen mahdollista päättymistä.

Esityksen mukaan työnhakijan palveluprosessiin osallistuminen olisi jatkossa työnhakijaa työttömyysetuuden saamisen edellytyksenä velvoittavaa, vaikka työnhakija olisi työvoimakoulutuksessa tai opiskelisi työttömyysetuudella tuettuna. Esityksen mukaan työnhakukeskustelu järjestettäisiin kuukautta ennen koulutuksen päättymistä, jos edellä mainitut opinnot kestäisivät yli kuukauden ajan. Esitys on työttömyysturvan vastikkeellisuuden kannalta kannatettava, mutta käytännössä hankala toteuttaa, koska opinnot ovat lähtökohtaisesti kokopäivätoimisia ja opiskelija joutuisi olemaan pois opinnoista, jotta voisi osallistua työnhakijan palveluprosessiin.

Esityksen mukaan säädettäisiin erikseen tilanteista, joissa työvoimakoulutuksessa tai omaehtoisesti työttömyysetuudella opiskeleva työnhakija on osoitettu hakemaan tiettyä yksilöityä työpaikkaa osana työnhakuvelvollisuutta. Edellä mainituilla opiskelijoilla olisi pätevä syy jättää hakematta yksilöityä työpaikkaa, jos kyseisen työn vastaanottaminen johtaisi koulutuksen keskeytymiseen.

Esitys on työttömyysturvan vastikkeellisuuden kanalta kannatettava, mutta lähtökohtaisesti em. opinnot ovat kokopäiväopintoja, joten käytännössä työnhakijalla lienee harvoin mahdollisuus yhdistää kokopäivätoiminen opiskelu ja työssäkäynti. Esityksessä todetaankin, että koulutuksessa jo olevalle työnhakijalle ei lähtökohtaisesti ole tarkoituksenmukaista tarjota muita kuin opintoja tukevia palveluja, joten esitys lienee tarpeeton.

Lausuttavaa työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain muuttamisesta?

Esitetty muutos kuntakokeilun asiakkaista on kannatettava. Esityksen mukaan työnhakijat, jotka ilmoittautuvat työnhakijoiksi ja ovat vaarassa jäädä työttömiksi kahden viikon kuluessa voidaan siirtää suoraan oikean tahon palveluihin, eikä vasta sitten kun työttömyys on alkanut.

Esityksessä esitettyä työnhakijan palveluprosessia sovellettaisiin myös kuntakokeilussa mukana olevissa kunnissa. Esitetty muutos tukee kuntakokeilujen toimintaa, eikä ole ristiriidassa kokeilun tavoitteiden kanssa, joten esitetyt muutokset ovat kannatettavia.

Lausuttavaa muiden lakien muuttamisesta?

Esityksen mukaan voimassa oleviin lakeihin (laki kotoutumisen edistämisestä, laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta ja laki kuntouttavasta työtoiminnasta) tehtäisiin julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain muuttamisesta johtuvat teknisluonteiset muutokset. Esitys on kannatettava, koska muutokset eivät ole ristiriidassa asetettujen tavoitteiden kanssa. Epäselväksi jää, miten esitys vaikuttaa TYP- lakiin.

Lausuttavaa muutosten voimaantulosta ja siirtymäajan järjestelyistä?

Laki tulee voimaan 2.5.2022. Esityksen mukaan muutosten voimaantulo edellyttää henkilöstön rekrytointeja työ- ja elinkeinotoimistoissa ja työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana olevissa kunnissa sekä uuden ja jo olemassa olevan henkilöstön kouluttamista. Lisäksi työ- ja elinkeinotoimiston ja kuntien käyttöön tehdään työnhakijan palveluprosessia tukevia tietojärjestelmämuutoksia.

Edellä mainitut seikat ovat avainasemassa siinä, että uusi työnhakijan palveluprosessi seuraamusjärjestelmineen kyetään toimeenpanemaan sujuvasti ilman asiakaspalvelun ruuhkautumista.

Asiakastietojärjestelmä ei tue nykyistä palvelumallia riittävästi, joten tietojärjestelmämuutokset tulee saada valmiiksi ja testatuksi riittävän ajoissa ennen lakimuutoksien toimeenpanoa.

Lausuttavaa suhteesta perustuslakiin ja säätämisyjärjestyksestä?

-

Muuta lausuttavaa?

Esitettyjen muutosten tarkoituksena on nopeuttaa työnhakijoiden työllistymistä sekä ohjaamista tarkoituksenmukaisiin työnhakua ja työllistymistä tukeviin palveluihin. Muutokset liittyvät myös työttömyysetuuden vastikkeellisuuteen ja työnhakijan velvollisuuteen hakea työtä ja parantaa edellytyksiään työllistyä. Työllisyysasteen nostamisen kannalta, nämä esitykset ovat kannatettavia.

Esityksessä muutosten vaikutus työnantaja- ja yrityspalveluihin jää kuitenkin vähäiseksi. Muutokset voivat aiheuttaa sen, ettei avoimia työmahdollisuuksia julkisteta siinä pelossa, että hakemuksia tulee liian paljon suhteessa työnantajan tai yrityksen HR-resurssiin.

Muutokset voivat myös aiheuttaa vaihtelevan työajan ehdoilla työskentelevien työnhakijoiden hakeutumisen muihin tehtäviin, jolloin työnantaja tai yritys menettää osaavan työntekijänsä, jolle ei pystytä lisätyötunteja antamaan. Tällöin tehtävään haetaan uutta työntekijää, joka taas joutuu työnhakuveloitteen vuoksi hakemaan muita tehtäviä, mikäli on työnhakijana. Työttömyysetuuden vastikkeellisuus on kannatettavaa, mutta esitys ei huomioi työelämän erilaisia tarpeita työajan suhteen.

Sosiaaliturvan uudistamisessa ansiotyön ja sosiaaliturvan yhteensovittamisesta on sosiaaliturvakomitean puheenjohtajisto todennut, että "sosiaaliturva ei tunnista kaikkia työn ja tulojen sekä elämäntilanteiden yhdistelmien muotoja. Sovitellun työttömyysturvan työaikavalvonta sopii huonosti epätyypillisiin ja tilapäisiin työsuhteisiin ja työhön, jossa työajan mittaaminen on vaikeaa. Sovitellussa työttömyysturvassa syntyy myös ongelmia, kun kyse on tavanomaisesta palkkatyöstä tai yritystoiminnasta poikkeavista tilanteista, kuten omaishoito, perhehoito, tekijänoikeuskorvauksista syntyvä tulo tai muut immateriaalikorvaukset". (Puheenjohtajiston alustava luonnos kannanottojen rakenteeksi 14.5.2021)

Lisäksi sosiaaliturvakomitean puheenjohtajiston kannanotoissa todetaan, että "velvoittavuus on nykyjärjestelmässä keskeistä esimerkiksi työttömyysturvassa. Velvoittavuuden suhteen on keskeistä ratkaista muun muassa, mikä on velvoittavuuden yhteiskunnallinen tavoite, missä etuuksissa velvoittavuus on oleellista ja millaisia velvoitteita etuuksiin kannattaa lisätä."

Nämä seikat tulisi huomioida esityksessä ja yhteensovittaa ne sosiaaliturvan uudistuksen mukaisiksi.

Lääkkö Taru
Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto